

Миллий Иқтисодиёт

Ўзбекистон Миллий тикланиш демократик партиясининг ҳафталик газетаси

1997 йил. 8 апрел

14 (95)- сон

Ўзбекистоннинг бугунги озодлигини мустақамлаш даврида Амир Темур биз учун буюк давлат асосчиси сифатида қадридон. У давлат пойдеворини қурган, давлатнинг ҳуқуқий асосларини барпо этган.

Ислом ҚАРИМОВ

АМИР ТЕМУР СИЙМОСИ: ШАХСИЯТНИНГ ШАКЛЛАНИШИ

Ҳазрат Амир Темур сиймосини яхлит, бир бутун ҳолда тасаввур қилиш ҳозирги замон кишисининг имконидан хориждаги бир иш бўлиб қўлинади.

Бу улғувор қоя вақт ҳамда тарих денгизига қўйилиб ётади. Бизга унинг ҳайбатли, шукҳли чўққисининг қўриш насиб этган. Асос-мағиз, замон-ўзақ вақт уммони остида қолган, биз наслларга чўққининг ҳолидан зоҳир ва асосни тасаввур қилишга муяссар бўлган. Бизгина эмас, ҳазрат Соҳибкироннинг тириклик чоғлари унинг замондошлари: аксаран ҳаёт денгизининг сирларига қўйилиб ётган бу сарбалам чўққи атрофида сузиб юрганликларини кўрамиз. Ва уларнинг ҳатто энг идроклилари ҳам бу чўққининг моҳиятини ақлларида сифиролмаганиларига гувоҳ бўламиз. Улар ақлга сифирганларини, ўз қўзлари билан кўрганларини ҳақоният билан тасвирлади.

ри ва ҳақоний бўлганларини саралаб олишга эришганлар. Пайғамбаримизнинг мувоваққияти билан кўчканлар. Албатта, летописчилар ҳам, Ибн Арабшох ва Клавихо ҳам Амир Темур тарихига дахлдор асарлар яратар эканлар, ўз олдларига Имом Бухорийдек тўғрини нотўғридан ажратиш вазифасини қўймаганлар. Улар кўпроқ чекканинг қузатувчиси каби эшитганларини эшитганларича ва хотирларидеда қолганича қайд қилиб ўтиш мақсадида қалам тебратганлар. Биз барибир ҳатто шу мишмишлар учун ҳам улардан беҳад миннатдоримиз. Чўққини мишмишлар ичра узок ҳақикатлар ҳам, ўта ғаразғўйликлар ҳам, ғайриимилликлар ҳам, адолатсизликлар ҳам кўм саҳносига олтин зарралари сочилгани каби қоришиб ётади. Гоҳо бир олтин заррасини топиш учун мишмишлар Қорақумини бирмабир элаб чиқишга тўғри келади. Тарих бу — воқеалар ва одамларнинг ҳаракати. Қўчишлар, янги жойлар ва уларни эгаллашлар, ўзлашти-

ришлар, руҳоний ва нафсоний интилишлардир. Мўғуллар истилоси юз йил оралигида таназзулга учради. Бу таназзулнинг бош сабаби — истилочилар салтанатининг руҳоний интилишлардан узоқлиги эди. Мўғуллар салтанати гарчи юз йилдан ортиқроқ ҳукм сурган бўлса-да, лекин Турон, Хуросоннинг юксак даражада шаклланган қадим аъналарга эга маданият, руҳоний интилишларига ёт, бегона бўлиб қолаверди. Таназзул ўзига хос маданият ва руҳоний иқлим яратолмаслиқда. Равнақ эса маданият ва руҳоний иқлимнинг бунёд бўлишидир.

Авалло, айтадиган фикримиз шунки, Амир Темурнинг ҳонадон руҳоний муҳитида умргузаронлик қилди. Бу ҳонадон ўзи учун теран руҳоний муҳит яратган эди. Ва бу руҳоний муҳитини оғишмай изчил саклар эди. Амир Темур ҳонадонига руҳоний интилишлар ва руҳоний қизиқишлар хос эди десак, янглиш бўлмас. Бу ҳонадон ўз тарихида ва иқлимида қудратли саркардалар ва истеъдодли бекларни етиштириб келарди. Амир Тарағай ҳам, унинг қардошлари ҳам шундай нуфузли ва иқтидорли, эътиборли беклардан

эдилар. Аммо Тарағай баҳодир қадим йўл-йўриқларга эга асладда туркий ҳонадон ва эл-улус удумларини сақлаши билангина эмас, балки уларни қамолга етказиб боришда ихтилоди билан ҳам ҳурмат-эътибор қозонган эди.

Амир Тарағай баҳодир ҳонадонда эркинлик ва эътиқод асосий маънавий мезонлар ҳисобланарди. Бу мезонлар руҳонийлик, ғўмардлик, ботирлик, эл-улус манфаатларини қўзлаш каби шу ҳонадон учун меросий мезонлар билан мустақамланарди. Тарихчиларнинг ва айниқса, «Зафарнома»ларнинг хабар беришларича, Амир Тарағай баҳодир порсо, мард, одил, валийлар сўхбатини севган, турли хой-хаваслардан қўра доно муридлар сўхбатини афзал кўрган, иймон-эътиқод йўлини маҳкам тутган зот эди. Унинг улғу ҳонадонидеда муҳит, таълим-тарбия, йўл-йўриқ, расм-равишлар худди мана шу интилишларга қўра шаклланган эди. Оилада асладдаларга хос эркинлик, ихтиёр, ирода тарбияси, асладдаларга хос одиллик, маънат, катъият, баҳодирлик, эриққа риоя қилинар эди. Бу ҳонадонда қадим туркий маданият ислом маданияти, маърифати, шарияти билан ажратиб бўлмас даражада туташиб кетган эди. Бу ҳонадонда узок тарих, ажлдорлар қарамонлиқлари, дин ва эл манфаатлари гўяда қадрлар эди. Мана шуларни айтганимиз, даҳо саркардаларнинг, ёшлиқ, сабийлик, ўқалликдан у дунёга келган муҳитда нималар қўрашган эди? — деган саволга жавоб беришга тўғри келади. Бу савол ҳазратнинг барча муаррихларини ўйлатганидек, давримизнинг Иброҳим Мўминов, Бартолд, Якубовский, Абдураимов, Бурйбой Аҳмедов, Р. Набиев, Ашраф Аҳмад, А. Уринбоев, Омонулло Бўриев сингари олим-уламоларини ўзига жалб этган. Табиий, Чўққини шу савол ичидеда унга бериладиган ҳаққоний жавобда ҳазрат Соҳибкирон Амир Темур Қўрагон сиймоси, шахсиятини англашга ёрдам берадиган олтин қалит бордек.

Давоми иккинчи бетда

ҲАРБИЙ ҚУДРАТНИНГ СИРИ

Амир Темур буюк соҳибкирон сифатида жаҳон тарихи саҳифаларига мангу ёзиб қўйилган. Бу ҳаммага маълум. Лекин унинг жаҳон ҳарби-ишга қўшган ҳиссаси ва янгиликлари ҳаммага ҳам маълум эмас. Бу ҳақда гапириш ёки ёзиш учун тарихий манбалардан яхши хабардор бўлиш, бирламчи манбаларни асл нусхада ўқий олиш лозим. Бугунги кўнда Амир Темурнинг фаолиятига оид қатор тарихий, адабий, илмий асарлар пайдо бўлди. Амир Темур ҳақидаги энг ишончли асарлар — мутахассислар томонидан ёзилган асардир. Ишонч билан айта оламизки, таниқли олим, филология фанлари доктори Х. Дадабоевнинг «Амир Темурнинг ҳарбий маҳорати» тадқиқот китоби асл манбаларга таяниб ёзилгани учун ҳам қимматлидир.

Амир Темурнинг ҳарбий фаолияти унинг таржimai ҳолининг асоси десак ҳам бўлаверади. Муаллиф эътиборини асосан ана шу масала — шахсият ва фаолият ўйлунига қаратади. Соҳибкироннинг ҳарб илмига қўшган ҳиссасини кўрсатиш асносида таржimai ҳолини ҳам изчиллик билан баён қилади. Ҳарб ишида қадим аждодлар — хунлар ва қўна турклар аъна-наларини давом эттириш билан бирга, буюк ислохотчи сифатида ҳам майдонга чиққан. Чўночи, улғу саркарда ташкил қилган лашкар қисмларининг қийим-бош, байроғи ёки туғи орқали фарқланиши шундан бир намунадир. Бундай фарқла-ниш жанг пайтида қўшини бошқаришда жуда қўл келган. Миллодан олдинги III асрда қудратли хун давлатининг тангрикути Ботир тўрт юз минг отлик қўшин ташкил қилиб, тўрт қисмга бўлган. Отлик қўшин оқ, сариқ, қора, қул ранг қисмлардан иборат бўлган, яъни жанг пайтида ажратиб олиш қўлай бўлиши ва душман аскарлардан ажраб туриши учун Ботир тангрикут ҳам ранга алоҳида эътибор берган.

Муаллиф Амир Темурнинг ҳарб санъатига қўшган хизматларини бирма-бир айтиб ўтади. Унинг шундай хизматларидан бири қўнбулнинг жорий этилишидир, деб ёзади муаллиф. Қўнбул отликлардан иборат бўлиб, душман қучларини ёки томондан айланиб ўтиб, душманга орқадан жуда бериш мақсадида тузилган қисмдир. Жангда муҳим ўрин тутган бу қисм жаҳон ҳарб ишида на Македонскида, на Ганнибалда ва на бошқа даҳо саркардаларда бўлган.

Хи асрнинг буюк шоири ва донишманди Юсуф Хос Ҳожиб «Қўтадуғ билиг» (Саодатга йўловчи билим) асаридеда қандайд сифатларга эга одам қўшин бошлиғи бўлмоғи лозимлиги ҳақида айтиди: «Қўшин бошлиғининг номини эшитибёқ ел лашкарининг ўйуси ўчиб кетсин. Билим, эс-ҳушлилик, алпзўрлик ва жасорат-қўшин бошлиғининг эътиятидир...» Бу сифатларни айнан Амир Темурга нисбатан берса бўлади. Ҳамидулла Дадабоев ҳам шахсий намуна Темурнинг энг муҳим фазилатларидан бири эканлигини алоҳида ўқитиб ўтади.

Ҳамидулла Дадабоев соҳибкирон армиясидаги ҳар бир бўлима ва ҳар бир қисмга оид атамаларни изоҳлаб боради. Жўмладан, қаравул (енгил суворийлар, разведкачилар), манглай (асосий илғор қисм), хиравул (ўнг ва чап қанот қисмлари), шақавул ва чақдавул (манглай ва жўвонгорнинг қолган икки бўлағи), барангар (ўнг қанот), жувангар (сўл қанот) сингари. Мабодо ушбу қучлар душманини мағлуб этишга қийфа қилмаса, у ҳолда бош қўмондон — амир-ул-умаро бошчилигидаги етакчи қучлар — қўл (ғул) хал қилувчи ҳужумга ташланган.

Соҳибкирон обод, қўрқам, маданияти гурқираб яшнаган, фаровон шаҳарларни гўра қилмас эди. Мард жангчиларни ҳурмат қиларди.

Рисоланинг қатта қисми Амир Темур билан Тўхтамышхон ўртасидаги муносабатларга бағишланган. Олтин ўрдадан сўнгги хонлардан Тўхтамышхоннинг тахтга чиқиши бевосита ва бивосита соҳибкироннинг ёрдами ҳамда мадади билан бўлгани ҳамма ҳам билвермас керак. Соҳибкирон билан Олтин ўрда хони муносабатларининг зиддиятли аҳволга келиб қолишига Тўхтамышхоннинг тақаббурилик, қўрқоқлиги сабаб бўлган.

Рисоладан Амир Темур томонидан Хиндистоннинг фатҳ қилиниши тарихи ҳам қисқача ўрин олган. Рисола буюк саркарданнинг ҳарбий салоҳиятини қўрқатиб қолмай, балки у ҳақдаги бор ҳақиқатни рўй-рост англаб етишга имкон беради.

Насимхон РАҲМОНОВ, Мухаммадхон АҲМЕДОВ

бўлади....

Соҳибкирон ҳаёти — биз учун тирик тарих. Тарихни ўзгартириб, бўяб-бежаб бўлмайди. У қандай содир бўлган эса — шундайлигича қабул этмоқ жоиз.

Амир Темур даврини муаррихлар Уйғониб даврга менгашади. Ва табиий равишда XIV аср иккинчи ярми билан бугунги кунимизда недир муносаббатлар, недир ўхшашликлар топишади. Илоё, уларнинг айтгани-да келсин. Ахир, мудрамоқ айб эмас, уйғонмай қолмоқ гуноҳ. Ва уйғона туриб вужуддаги мудроклик ланжликларини, ялқовлик, дангасалиқ, бефирқлик юрларини иргитиб ташлашмаслик гуноҳ.

Биз бугун уйғонаётган миллатимиз. Биз бугун қадимизни тиклаётган миллатимиз. Биз бугун энди-энди ўзимизнинг-да қўп нарсаларга қодир эканлигимизни, шонли ўтмишини янги кўринишларда қайтармоқ қудратимиз борлигини англаётган миллатимиз. Биз бугун Соҳибкирон ҳазратлари ҳаётидан ибрат олмоқ, у зотдан сабоқ олмакдан кўпроқ манфаатдор бўлган миллатимиз... Яна бир улғу бобимиз, ҳазрат Навоий ёнганларидек:

Ўз вужудингга тафаккур айлагил,
Хар не истарсен, ўзингдан истагил...

Биз ўз вужудимизга, кечаги кунимизга, тарихимизга, Соҳибкирон сингари улғу зотлар ҳаётига разм солиб, тафаккур айлаб, бугуннинг сабогини чиқараётган миллатимиз...

Таваллуд айёми Амир Темур ҳазратларининг руҳлари шод бўлсин!

ЭЪТИБОР КУЧАЙМОҚДА

Эътибор ҳамиша рағбат уйғотади. Ёдингизда бордир, БМТнинг ярим асрлик юбилей муносабати билан ўтказилган халқ амалий санъати намоёндалари кўригига энг моҳир юртдошларимиз «Усто» унвони билан бир қаторда тузуққина маблағ ҳам муқофотга олишганди.

Қўйи ташкилотларда

САФИРИЗГА КИРМОҚДАЛАР

Яшш муқовал партия гувоҳномасини кўрган Ҳадиҷахон Саматова қувониб кетди.

— Она-Ватан раъзи сифатида туманимиз фуқаролари диққат-эътиборини тортиши шубҳасиз. — деди ўрта Ҳирчик тумани партия Кенгаши раиси муовини гувоҳномаларни олар экан, албатта аъзоларимизга кўтаринки руҳда ёзиб берамиз.

Дарҳақиқат, туманининг илғор зиёлилари — таълим ва маънавият ходимлари, соғалқини сақлаш, муассасалар хизматчилари Миллий тикланиш демократик партиясининг фаол аъзолари бўлишганига анча бўлди. Улар миллий маънавий-маърифий ишларда, чўночи, Наврўз, Ғалаба, Мустақиллик Ва Конституция кўнларига аҳоли ўртасида давлатимизнинг ташкил ва ички сиёсати, маънавиятнинг инсон қамолатига маъқул ва рўй ҳақида сўхбатлар уюштиришлар, маърузалар ўқидилар. Туман ҳокимлиги ташкилий бўлими (бошлиғи С. Қўрбонов) бу борада яқиндан ёрдам бермоқда.

Асолатхон Рўшнқова, Юлғузхон Режаева, Шаҳодатхон Мусаева, Саломатхон Иброҳимова каби мактабгача тарбия болаалар муассасалари фаоллари Ва 1-мактаб директори Ҳўдор Илчи Ли партиямиз аъзолиқ гувоҳномасини беришчилардан бўлиб олдилар.

Партия гувоҳномасини топишириш ишлари пойтахт Вилоят ташкилотларига фаол давом этмоқда. Айниқса, Оханеарон (шаҳар Ва туман), Олмаиқ шаҳар Ва Пскент туманларида бу борада фаоллар олиб бораётган ишлар мактабгача дойир.

Қаримжон НОРМАТОВ.

Миллий тикланиш демократик партияси Тошкент Вилоят Кенгаши раисининг ёричи муовини, профессор

«МТ»: воқеалар, хабарлар

БУЮК ШАХСГА ЭЪТИРОМ

Ҳеч бир миллат ўзлигини таниш асносида, Шахсдан айро ҳолда буюк миллат бўлмайди. Ҳеч бир Шахс миллатидан айро ҳолда Буюк бўлмайди.

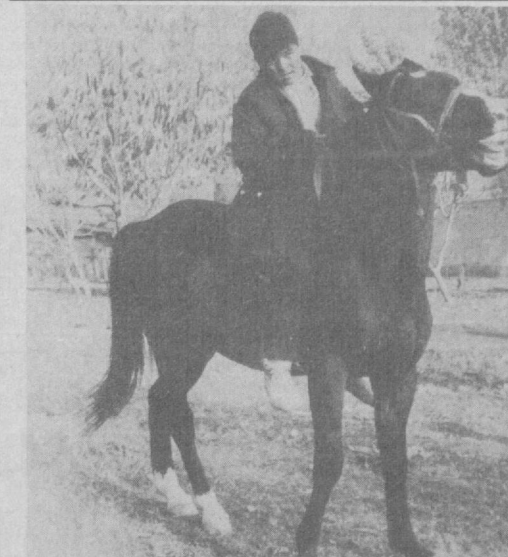
Таваллудининг 660 йиллиги муносабати билан соҳибкирон Амир Темур ҳазратлари хусусида айтилмаган гап қолмади ҳисоб. Бироқ давлат қарагандагина шундай туюлади. Зеро, буюкларнинг буюклиги ҳам шундаки, ҳар маҳал ва ҳар вақт ул зотлар бора-бора недир янги гап айтмоқ, недир янги кашфиёт қилмоқ имконияти мавжуддир.

Балки юбилей боисдир, соҳибкирон ҳақида кўпроқ баланд пардаларда сўзладик. Илло, ул зот бундайин шарафларга ҳазор бор лойиқ.

Аммо Амир Темур йили тугади деб ҳисобласак, қатта хатога йўл қўйишнинг мумкинлиги-да бугун аён бўлиб турибди. Амир Темур йили давом этмоқда. Зеро, бугун-да Амир Темур Шахси бизнинг ҳайрат ва ҳаяжонларимизга боис ўлароқ, тафаккур осмонимизда юлдуздай қарақлаб турибди. Зеро, бугун-да биз Амир Темур Шахсининг ибратли томонларини, эл, юрт учун қилган улғу хизматларининг аҳамиятини дил-дилдан ҳис қилмоққа уринмоқдамиз.

Зеро, Амир Темур миллатнинг руҳиятига, маънавиятига буюклик тўйғусини олиб қиролган муҳтарам Инсон эди. Зеро, Амир Темур миллатнинг ўзлигини англашига, қаддини тиклашига, эртасига ишонч уйғотган улғу йўлбошчи эди. Биз бугун, орадан олти асрдан мўлроқ фурсат ўтиб, миллатнинг миллат бўлиб шаклланиши, миллатнинг қад тиклаши, бугунига, ўтмишига ва айниқса келажига ишонч ҳамда фахр билан боқа олиш жараёни нечоғлик оғир, нечоғлик машаққатли кечишини ўйлаб, наники ўйлаб, қўриб, билиб, ҳис этиб туриб ҳайратга тушамиз. Ҳайратимиз боиси эса яна ва яна соҳибкирон ҳазратлари

Давоми иккинчи бетда

Пойга олдидан

Умуман, мустақилликка эришилгандан сўнг республикамизда халқ бадий хунармандчилиги ва амалий санъатини ривожлантиришга алоҳида ғамхўрлик қўрсатилди.

Бир хил, оммабон қолиплардан чиқмаган санъат асарлари бугунги кўнда нафақат чет эллик меҳмонларнинг, ҳатто ўзимизнинг ҳам кўзимизни қувнатиб дўконларда, расталарда тез-тез пайдо бўлиб қолмоқда. Бундай хайрли юмушининг ибратли кўринишларидан бирини яқиндагина Наврўз айёми тантаналарида томоша қилишга муваффақ бўлгандик.

Масаланинг яна бир эътиборга молик томони шундаки, халқ хунармандчилиги ва амалий санъати ҳам хизмат кўрсатиш турларига қиради. Ахир, ривожланган давлатларда меҳнатга яроқли аҳолининг 60-70 фоизи айнан хизмат кўрсатиш соҳасида меҳнат қилишади. Демак, бу соҳаларнинг ривожланиши бизнинг бозор иқтисодида тезроқ кириб боришимизга ҳам таъсир қўрсатади.

Яқиндагина республикамиз Президентининг «Халқ бадий хунармандчиликлари ва амалий санъатини янада ривожлантиришга давлат йўли билан қўллаб-қувватлаш чора-тадбирлари тўғрисида» Фармони эълон қилингани ҳам миллий маданиятнинг янада ривожланиши бевосита давлат эътиборида эканини яққол намоён этди.

Г. МУРОДАЛИЕВА

Хунариндан унаринг

БАДИЙ ҲУНАРМАНДЧИЛИК — МИЛЛИЙ ТИКЛАНИШ СОҲАСИ

Муқтаил Ҳазекистонимизнинг ҳар бир кўни ўзига хос тарихий санага айланиб бормоқда. Яқинда кўр-бошимиз мамлакат раванқиди муҳим аҳамият касб этадиган яна бир хайли фармонга имзо қўйди. Бу «Халқ бадий ҳунардандчиликлари ва амалий санъатини янада ривожлантиришни давлат йўли билан қўллаб қувватлаш чора-тадбирлари тўғрисидаги» Фармондир. Бу республикамизда миллий маданиятни кўтариш, халқ бадий ҳунардандчиликлари ва амалий санъати соҳаларида меҳнат қилаётган кўли гул усталарини иқтисодий муҳофаз қилиш, улар ижодида хос ганч, ёғоч, сўра, тош ўймакорлиги буюмлари, ёғоч ва металлдан тайёрланган нақш безаклари, керамика ва қандакорлик, заргарлик буюмлари, қўлда гилам ва па-лос, зардузи буюмлар, кашталар тўқиш, шишадан бадий нақшлар тайёрлаш, миллий чопонлар тикиш, бешиқлар, миллий мусика асбобларини ясаш, майда хайкалтарошлиқни янада ривожлантиришда катта аҳамиятга эга молик воқеадир.

Биз маъруз Фармоннинг аҳамияти ҳақида Рес-публикамизнинг таниқли олимлари, рассомлари, усталари, забиллар билан суҳбатлашиб, уларнинг фикр-ларини эшитдик. Уларнинг барчалари Фармонга катта аҳамият бериб қаромқодлар. «Республикамиз Президенти Илм Каримов имзолаган бу Фармон, — дейди машҳур рассом Рўзи Чориев, — ҳар бир ҳунарданди янги ташаббусларга чорлайди, гайратига гайрат қўлади. Ҳар бир ҳунарданд ўз меҳнати давлат томонидан қўллаб қувватланаётганидан ҳеҳис миннатдор бўлади».

Республика рассомлик билим юртининг директори, таниқли ёғоч ўймакор уста Ғуломжон Йўлдошев айтди: «Биз қандай миллий ҳунардандчилик билан шуғулланаётган муҳимасислар учун гоёт катта аҳамиятга эга Фармон қабул қилинди. Президентимизнинг бундан аввалги Бадий академия тузиш ҳақидаги Фармони билан бир қаторда у ҳаммамизга катта вази-фаларни юқлади. Биз ишлаган бадий буюмлар жаҳон-да бошқа кўли гул усталарини ишларидан орқада қолмаслиги керак ва шу билан бирга ўз ёрқин мил-лиятлиги билан ажралиб туриши лозим. Мен ўтган йи-ли Покистонда бўлдим. У ерда бир гуруҳ усталар билан ўзбек миллий ҳунардандчилигини намоиш қилиб қайтдик. Мана қачон яна Покистонда маҳсу-с кузгама ташкил этилган. Биз ҳам шунга тақдир этишдик. Шу талбидида иштирок этиш учун ўзимиз яса-ган миниатюра буюмлардан намуналар олиб бориш-ни режалаштирдик. Энди билим юртимизга келсак, биз жамоамиздаги маъжуд миллий либос, сополдан буюмлар ишлаш, ёғоч ўймакорлик, миниатюра ва бош-қа соҳаларни янада тақомиллаштириб борамиз».

Чиндан ҳам, Фармон неча-неча асрлар давомиди

халқимиз орасида яшаб келаётган ажойиб миллий ка-сблар: пичоқчилик, дўпписозлик, чопон ва яктақ чорси, бешиқчилик, сандиксозлик, ёғоч ўймакорлик, тўнқа у-сталари, атлассозликка янгидан раванқ бағишлайди. Фар-монга қўра «Ўзбекистон Республикаси халқ устаси» ун-вонининг таъсис этилиши, халқ ҳунардандчилигининг меҳнат масалаларини мувофиқлаштириш, республика ко-нунчилиги томонидан уларга бериладиган ҳуқуқлар ва манфаатларни ҳимоя қилиш, усталар ва ҳунардандлар-нинг моддий техника ресурслари, асбоблар, кичик ме-ханнизация воситалари билан таъминлаш, уйда ишлаш-лари учун шарт-шароитлар яратишга кўмак бериш рес-публикамиз ҳунардандларига улкан мадад бўлди. Дав-лат томонидан бу ишни ривожлантириш учун Республи-ка «Хунарданд» уюшмасини тузиш ва унга 150 миллион сўм моддий ёрдам кўрсатилишининг ўзи ҳам гоёт қуво-нарлидир.

Хозирги вақтда бадий ҳунардандчилик ва амалий санъат соҳасида ворислик ишлари қандай борапти? Шу соҳада ишлардан шоғирдлар тайёрланаётганими?

Биз бу масалалар бўйича Республика Халқ таълими вазирилик фаолиятига қисқача тўхталмоқчимиз. Халқ бадий ҳунардандчилиги ҳаминша Халқ таълими вазири-лигининг диққат-эътиборида бўлиб келган. Андижон, Фар-ғона, Тошкент ва бошқа вилоятлардаги халқ таълими рошкармалари устачиликка лаъқати бор мактаб ўқувчи-ларини шу вилоятлардаги ҳунарданд усталарга шоғирд қилиб беришни йўлга қўйди. «Уста-шоғирда» тушуниш тиклиниб ишларга ҳунар ўргатиш ишлари яхши самара бермоқда. Қўлгина шаҳарларда бу борада ишлар анча жонлиқ. Хозирги вақтда республика бўйича 20 та мил-лий ҳунардандчилик ҳунар билим юртилари фаолият қў-рсатмоқда. Жумладан, Ўرғалта темирчилик, пичоқсозлик, Сирдарё вилоятида бешиқсозлик, Фарғонада нақшчи-лик, Қорақалпоғистон Республикасида гилам, Қораз, Бўҳорода суюқчилик, ганч, ёғоч ўймакорлик, Андижон шаҳрида гилам, Қашқадарёда қўлоқчилик, Шаҳрисаб-да зардузлик, гилам тўқиш ва бошқа шаҳарларда ҳам бўёқчилик, миллий уй қурувчи, миллий қийимлар тикиш бўйича ҳунар билим лицейлари фаолият қўрсатмоқда. Буларда жуда кўп ишлар халқ ҳунардандчилиги, амалий санъат турларини ўрганмоқдалар.

Албатта, булар ҳозирги даврда амалда оширилёт-ган ишлар. Энди бу Фармондан шундай бундай билим юр-тиларининг сони янада кўпаяди, «Уста-шоғирда» анъанаси-да шоғирд тайёрлаш ишлари янада қуаяди. Булар би-ри ўз навбатида халқ фаровонлигининг кўтарилишига хизмат қилади.

Тошпўлат ТОШЛОҢОВ

НАМАНГАН УСТАЛАРИ

Бу йилги Наврўз айёми Республикаимиз тасвирий санъат аҳли учун кўтлуг келди. Президентимиз Фармони билан Ўзбекистон Бадий ака-демиясининг ташкил топиши ижодкорларимиз гайратига гайрат қўшмоқда. Шу ўринда вилоятларда яшаб иқод этаёт-ган ҳунарданд усталарнинг фаолиятлари ҳам таҳсинга са-зovor бўлмоқда.

Наврўз айёми кунлари Хал-қлар Дўстлиги майдони Рес-публикамизнинг барча вилоят-ларидан келган ижодкорлари-миз кўшқлари билан қўрғон қилиб ўралди. Бу ажойиб қўр-ғазмада халқ амалий санъати ҳунардандчилигининг барча турлари намоиш этилди.

Қўрғазма иштирокчилари орасида наманганлик ҳунард-анд усталар ҳам ўз ижодий ишлари билан қатнашдилар. Ўз воҳаси руҳиятга-мойил-лаштириб безатилган кўшк-

ларда ҳар бир уста ҳунарле-шаллигини шахсан намоён этиб

қўйган. У яратган турли хил безакдаги кўзалар, қовоқ, хум

турди.

Ёғоч ўймакорлари Бахтиёр Рўзимов ҳамда Абдурашид Абдурахимов ўз ижодий иш-ларидан намуналар кўрсатди-лар. Бежирим нақшлар билан безатилган болалар аравача-си, турли ҳажм ва тузилишга эга бўлган сандиқчалар, қўти-чалар томошабинни ўзига жа-лб этди. Улардаги нафислик машаққатли ҳунар мўъжизаси-дан дарак беради.

Турли мавзуларда, айниқса Навоий асарларига ишланган миниатюралар Аъзамжон Ва-лиев ижодида маънаб. Қовоқ ва қўтичалар устига лак ми-ниатюраси услубида ишланган тасвирлар маълум руҳиятни очиб беришга қаратилган. Шундай тасвирлардан бири: «Созанда»да айни баҳор кун-ларига богда ўтириб, бери-либ соз қалаётган созанда қиёфаси гавдаланган.

Фахриддин Махлоқов эса қўлоқчилик санъатига меҳр

ва лаганлар бежирим сайқал топган нақшлари билан ҳам бетакордир.

1993 йилда ташкил топган «Турк-Атлас» қўшма қорхона-си Файзуллохон Абдуллаев бошчилик қилмоқда. Қўрғаз-мада шу қорхона ижодкор иш-чилари яратган гиламчалардан

намуналар қўйилган. Пиллани йигириб тўқиладиган бу ги-ламчаларни шу ерининг ўзида қизлар дастгоҳда тўқиб на-мойиш этишди. Гиламчалар-нинг ўзига жалб этувчи томо-ни — унинг жимжимадор ва майин нақшга бурканганлиги-дир. «Бундай майин ипак то-лаларида ишлаш, — дейди ус-та Анваржон Сатторов, — по-ртрет яратишда, қиёфада ха-рактерни кўрсатишда жуда қўл келади».

Булардан ташқари (Наман-гани дунёга танитган, десак муболага бўлмас) икки ама-лий санъат тури маъжуд. Бу-лар Чўст дўпписи ва пичоғи-дир. Дўппи тикувчи чевар Ха-лима Қосимова ўзининг кат-та-ю кичикка бирдек манзур

ижодий ривожлантириб, Чўст пичоқчилиги ривожига ўзининг муносиб улушини қўшиб келмоқда. Хозирда у «Чўст пи-чоғи» ҳиссадорлик жамиятида фаолият кўрсатяпти. Қўрғаз-мада унинг намоиш этилган сара ишлари ўз муҳлислари-ни толди. Биз наманганлик ҳу-нарданд усталарининг айрим-лари ижодида қисман тўхтал-дик. Айни чоқда уларнинг ҳар бири ижоди алоҳида эътибор-га моликдир.

Ҳар йил Наврўз айёмида ўтказилаётган Республика ҳу-нарданд усталарининг қўрғаз-маси икки томонлама муҳим аҳамиятга эгадир. Биринчи-дан, қўрғазма баҳонасида ке-ракли ташкилотлар ўз ҳудуд-ларидаги ҳунардандлар, улар-нинг санъатидан хабардор бў-лишса, иккинчидан эса, ҳар йили республиканинг турли вилоятлари ҳунардандларининг дийдор қўриш ишлари ва тақриб аламлишига им-коният туғилмоқда.

Рустам ЭРМАТОВ

АМИР ТЕМУР СИЙМОСИ: ШАХСИЯТНИНГ ШАҚЛЛАНИШИ

Боши биринчи бетда

Амир Темурнинг болалиги ва ўсмирлик чоғлари ҳақида қай-дар қилган муаррихлардан бизга бир-бирига ўта зид маълум-отлар қолган. Бунда кейинги замонларда «расмий» деб атал-ган тарихчилар билан ғайрирасмий тарихчиларнинг шоҳид-ликлари ўртасида ер билан осмонча тафовутлар мавжуд. Ибн Арабшох, Клавихо, летописчилар ва уларга суянаган Бар-толд, Якубовский сингари олимлар Амир Темурнинг ёшлик чоғларини ўриқлик, талончилик, ўлжа йиғиш билан машғул бўл-ганлиги ҳусусида ёзганлар. Лекин бу гапларнинг биронта ишонарли тарихий далолати бўлмай, барчаси «айтишлари-ча...» деб бошланган бўлиши ала-матда гапларига қўлоқ тутсангиз, салбий Темурни танбал, авомга чиқариш, қашқоворлик тушғилиб кин-адоватга тулган бир йигитча каби тасвирлашга ишқибоз бўлганлигини кўра-миз.

Карвонлар йўлларини тўсиш, қўшчиларни талаш, ўлжа йи-ғиш — булар бари ўйдиришлардир. Бу ўйдиришларни ҳақиқат каби баён этиш гаврағўйлик, ҳусумат, душман фикридан бошқа нарса эмас. Одатда ҳамма замонларда ҳусуматгўй ўзи тўқиган чўпқачни ўзи хуш қўради ва уни оламга зўр бериб тарқатиш пайидан бўлади. Қўлоқ солинг. Аҳир унинг шундан ўзга қуроли қолмаган. Бу давога қарши оқзининг сўнгги қуроли. Сўнгги ўчи. Бу «айтишлари-ча...» деб бошла-надиган ўйдиришларни улар нималарга асосланиб келтири-дилар. Бунда ишонарли тарихий асос йўқ. Фақат ғайрирас-мий тарихчилар айтадиларки «расмий тарихчилар» Амир Те-мурнинг ёшлик ва ўсмирлик йиллари ҳақида ҳеч нарса ёз-май «челтаб ўтишган, бунинг ўзига яраша сабаблари бўлса керак дейдилар. Расмий тарихчиларнинг бу «челтаб ўтиш-иларнинг тилларида достон бўлиб қолган.

Наҳот шундай бўлса? Лоалқад Яздийнинг «Зафарнома»си ва унинг Қўнчиқчиқон давридаги таржимасини варақлаб кў-райликми? Наҳот Яздийдек улуғ муаррих ҳам Темурнинг ёш-лигини бир нимадан хайиқиб челтаб ўтиб кетган бўлса? На-ҳот «малумотлар келтирмаслигининг сабаби Темурнинг ўс-мирлик ва илк ёшлик чоғлари уни фош қиладиган воқеа-ҳодисаларга тўлиб-тошиб ётди» деб ёзганда А. Якубовский ҳақ бўлса? Унингча расмий тарихшунослик бу маълумотлар-ни ўзгартиришни истамай, Темур ҳаётининг илк 25 йилини унинг тарихида ҳолидан ўчириб ташлашни афзал қилган эмиш.

Лекин келинг, Яздий «Зафарнома»сининг Омонулла Бў-риев таржимасидаги сатрларига бир зум қўлғомизни ту-тайлик. Мана, улуғ муаррихнинг Амир Темурнинг ёшлик чоғ-лари тўғрисида айтган илк сўзлари: «...унинг юриш-туриши боғларидан салтанат ва жаҳондорлик бўйи... райхонлар ат-тидек таралар эди»...

«...сўзи ва ишининг қатъийлигидан сарварлиғи қудрат ну-ри... чакмоқдек чакнардир»...

Амир Темур ёш чоғлари бедовлар минниси, чавандозлик қилиш, жўраларга бош бўлиб жанг мақомларини машқ қи-лишга ўта мойил эди.

«...ўн ёшидан ўсмирлик қиёмигача вақти ов қилиш ва жангу жадал расму қоидаларини ўрганиш билан ўтар эди...»

«...дастлабки пайтларда оламни забт этуви баъзи қўл остидагилари ва тарофдорлари (томонидан) зоҳиран ҳақр ва сиёсат ботида нимаики қилинган бўлса, жаҳонқирлик за-руратлари ва оламқирлик эҳтиёжлари юзасидан бўлган»...

Яздий Амир Темурнинг болалик чоғларидидаги ҳарбий ўйин-лари тўғрисида қўзал ва реалистик бир шеър келтиради. Шу мазмундор ва қимматли шеър билан даҳонинг болалик чоғ-ларидидаги қизиқиш ва интилишлари борасида кўп нарсалар-ни аён қилиб ўтади. Туркий улуслар бари ҳарбийлашган, ҳаёти ҳарбий ҳаётга мослашган, бир зумда жойидан кўтари-ладиган, бир зумда узоқ масофаларни босиб ўтадиган, бир зумда жангга шай ҳолга келадиган ҳаминша оғоҳ ўрғи-қабил-алар эди. Туркий улусларда ва айниқса уларнинг ҳарбий бошқилари, беқлари, сардорлари хонадонларида ҳарбий машқлар асосий ўринни ишғол қиларди. Болалар жанг пайт-лари ҳам туғилар ва жуда эрта жангга ўргатган эдилар. Тур-кий асладода хонадонлар фарзандлари ҳарбу зарб маҳорати ва сирларини жиҳдий кунт ва сабот билан ўрганар, ўзлаш-тирар эдилар. Машқлар муттасил давом этарди. Биз бу ҳар-бий машқларнинг стратегик ўйинлар, стратегик машқлар деб аташни истардик. Аслида ўзи шундай ҳам. Амир Темур шун-дай машқларга жон-дилдан берилган, уларда у ўзининг сар-кардаллиги ва Яздий айтмоқчи, жаҳондорлик сифат белгилар-ини намоён этар ва чиниктирар эди.

Летописчиларга қаровлар йўлини тўсиш ва ўлжа йиғиш бўлиб қўринган нарсалар аслида қавмлар аъналаридан келиб чиқадиган ҳарбий ўйинлар, стратегик маҳорат орти-риш машқлари эди. Ёғий саналган қавмлар билан муттасил жанглар ўрта асрларда ер юзининг барча ерларида одатий бир ҳол эди. Осиё қавмлари ўртасида ҳам ўша замон шун-дай урушлар, жанглар одат тусига кирган эди. Низомиддин Шомийдан тинглаб кўрайлик: «Кимки оз бўлса-да қуч-қуд-ратга эга бўлса, муҳолифлик мақомида туриб, бўйсунинши

истамасди. Шу сабабли фитна-фасод тарқалди. Паришён-лик ва тавишви мамлакат аҳолига ўз тудди. Қудратли ва улуғ Тангрининг омонат топширган райяти зулм бўрилари чангалига тушди...» Темурбекнинг ёшлиги мана шундай ша-роитда кечди, шундай шароитда шаклланди. Олам гирдобига кирган Темурбек ўз даври, ўз муҳити, ўз эл-улусининг фарзанди эди. У ўзида саркардаллик ва мамлакатини бирлаш-тириш, уни пароканда мўғул ҳўқдорларидан қутқариш лаъ-қати ҳамда интилишларини ҳис қилгандан сўнг шунга яраша тайёргарлик кўрди. Тарафдорлар қидирди, йиғди, улуғ иш-ларни амалга ошириш имконини берадиган маблаг ва қуч-қудрат ортишти пайда бўлди. Бу жиҳатдан у македония-лик Искандарга жуда ўхшайди. Бир улуғ фарқ шундаки, Ис-кандар Македониядан Осиёни забт этиш ва шу билан олам ҳўқдори бўлиш нияти билан йўлга чиқди. Темурбек эса тарқалиб ётган эл-улусларини йиғиштириш, бошларини қо-вўштириш, зулм бўриларига қарши биргаликда кураш ва жанг олиб бориш, бир сўз билан айтганда, қузғунлар та-лаётган мамлакатни бирлаштириш мақсоди билан майдонга чиқди. Ва нима қилган бўлса, шу олижаноб мақсадни қўзда тутиб қилди. Унинг атрофи қароқчилар ва талончилар билан тўлиб-тошган эди. Темурбек шу талончилар ва қароқчилар билан жангга отилди. Улар билан тенгсиз жангларда тад-биркорлик, сабот, қатъият, барқарорлик, ёвқурлик, даво-мийлик, юксаклик тақрибалари ва салоҳиятларини қамолга еттирди. Мамлакатнинг ўта зиддиятли қучлари унинг атро-фида жам бўла бошладил. У жуда ёшлик чоғиданоқ тенгсиз хиёнатлар, сотқинликлар, тенгсиз талотўплар, шафқатсиз-ликлар, омғичликлар ҳам фирибгарликларни кўрди. Шу гир-добда шуларнинг барини енгиб чиқишга муяссар бўлди.

«Зафарнома»нинг Қўнчиқчиқон учун қилинган таржимаси-да шундай сўзларни ўқиймиз: соҳибқирон «ҳар вақтда андак киши билан қалин черикни босар эрди ва улус ишларни оз киши билан қилур эрди» ва пича сўнроқ Отбoshiда Жета қўшини билан бўлган жангини таърифлаб, «ва икки оз киши била тўрт минг кишини қочурдилар» деб ёзади.

Бу ҳайратомиз улуғ ишлар оламга мисолсиз бир даҳо ки-риб келаетганлигини аңглатар эди. Яздий соҳибқирон ҳа-зратнинг йигитлик чоғларида рўй берган воқеаларни тасвир-лай туриб, илк бора унинг бир ҳўқматини сўзма-сўз келти-ради. Биз ўз чиқишимиз соҳибқирон Амир Темурбекнинг шу сўзлари билан ақунламоқчимиз. Зотан, у оламга ким, қандай мақсад билан кириб келганлигини яхши ифода эта-ди:

«Давлат уйимиз яхшилик била бино бўлса, анга ҳеч киши зарар еткура олмағай. Ва даракх адл ва эҳсондин сув ичса, қомронлик мевасин бергай».

Бу Тарағайбек иймон-эътиқодининг фарзанди аржуманд Темурбекка қўнган зухуроти эди. Шу боис Яздий Темур шах-сиятини аңгашга мадад берадиган бир очкич келтирди. Илоҳий қитлобда айтилган экан: ФАРЗАНД ОТАНИНГ СИРРИ-ДИР. Яъни соясидир. Темурбекда аждодлар сирини нихон ва ошкор эди.

Иброҳим ҒАҒУРОВ

Боши биринчи бетда

НАТОнинг кенгайиш масаласи Америка — Россия муноса-батларини янада ривожлантириш истиқболини белгиловчи асо-сий жиҳатлардан бири бўлади. АҚШ учун бу масала фақат Россия масаласидан иборат эмас. Иттифок таркибига янги Европа давлатларининг кириши масаласи, ўрта ва кичик мам-лакатлар салмоғининг ўсиши НАТОда америкача сиёсат орға-зиш имкониятига, иттифокнинг ўз ичиди, Шимолий Атлантика иттифқи томонидан назорат қилинаётган бутун геополитик маконда АҚШ таъсир доирасини аниқлашга, ана шу таъсир доирасини келгусида расмий Вашингтон билан етакчи Европа давлатлари (енг биринчи навбатда, Германия) ўртасида тақ-симлашга маълум даражада таъсир қўратиши мумкин.

Гарчи Марказий Осиё иттифокнинг амал қилиш зонасига бевосита кирмас-да, умуман бу минтақа давлатлари ва ҳусу-сан Ўзбекистон ушбу масала ҳусусида ўз позицияларини аниқ-ламай тура олмайдилар. Чунки минтақада жойлашган янги мус-тақил давлатларнинг АҚШ ва бошқа етакчи Фарб мамлакатла-ри билан ўзаро муносабатлари-да «Россия омили» муҳим ўрин тутди. Бунга уларни ҳар икки томоннинг — ҳам Россия, ҳам Фарбнинг — қилаётган ҳаракатлари ва дипломатик қадамлари маъжур этмоқда.

НАТОнинг кенгайиши масаласи бўйича Ўзбекистоннинг тут-ган позицияси энг аввало Президент И. Каримов қўрсатгани-дай, миллий хавфсизлик манфаатларидан келиб чиқиши ло-зим.

НАТОнинг Шарқ томон кенгайишига муносабат бу жараён қатнашчилари бўлган давлатларнинг суверен ҳуқуқларидир де-ган фикрни таъкидлашни мақсадга мувофиқ деб билар эдик. НАТОнинг кенгайиши Ўзбекистон Республикаси учун бевосита ва потенциал хавф солмайдми. Бунинг маълумлигига асосла-ридан бири Евро-атлант иттифқи бўлган Европа хавфсизли-ги тизимининг барқарор бўлишидан манфаатдордир. Шундан келиб чиқиб таъкидламоқ кераки, РФ ва у билан бир пози-цияда турувчи мамлакатларнинг безовталанишлари Ўзбеки-стон Республикасининг «Ўзбекистон Республикаси ташқи-сиё-сий фаолиятининг асосий принциплари тўғрисида»ги Конунчи-га зид келмаслиги керак. Россиянинг МДХ аъзоларини, шу жумладан Ўзбекистони ўзининг НАТОга қарши позициясига тортишга, шунингдек, Ҳамдўстлик доирасида янги ҳарбий сиё-сий иттифок тузишга уринишлари Ўзбекистон мустақиллигини мустақамлаш ва ўзаро муносабатларни ривожлантиришдек илзий йўлга зиддир.

Ўзбекистоннинг АҚШ ва НАТОнинг бошқа аъзолари билан стратегик жиҳатдан шерикчилик, ҳамкорлик қилиши минтақа-

вий хавфсизлигини таъминлашнинг, жумладан Ўзбекистоннинг муҳим ҳаётий манфаатларини ҳисобга олган ҳолда Афғонис-тон атрофидаги масалаларни самарали ва конструктив ҳал этишининг зарур шартдир. Шу билан бирга НАТОнинг Шарққа қараб силжиши масаласини баҳолашда ҳам Фарб, ҳам Россия позицияси ва манфаатларини ҳисобга олган ҳолда пухта кў-рилган, балансланган муносабат зарур. Тез орада Республи-канинг бу масала бўйича позицияси унинг Россия ва Фарб давлатлари билан икки томонлама ва кўп томонлама муноса-батларининг ривожига ҳеч шак-шубҳасиз ўз таъсирини кўрса-тади.

Россиянинг алоҳида позицияси билан ҳисоблашмай, НАТО-нинг кенгайиши масаласини қувватлаб Ўзбекистон — Россия муносабатлари ҳолатига салбий таъсир этади. Нодўстона кайфиятда бўлган Россия билан қўнчиқчилик Марказий Осиё-да хавфсизлиқни таъминлашни қийинлаштиради.

Ўзбекистон ўз позициясида бу масала бўйича МДХнинг бир қатор бошқа раҳбарлари бил-дирган фикрларни ҳисобга оли-ши мумкин эди. НАТОга кириш масаласи бу иттифокқа қўшилиш истиғини билдирган халқлар ва ҳўқуматларнинг ҳўқуқ ва ирода-си масаласидир. Уларни иттифок аъзоллига қабул қилиш ёки қабул қилмаслик НАТО аъзоси бўлган мамлакатларнинг ҳўқуқ доирасига қиради. Бевосита манфаатдор томонларнинг музо-каралари орқали муроса-мадор йўлини топиш шунинг учун «совуқ уруш» давридан кейинги ўзгарган жаҳон шароити ва му-лаштириш зарурлигига ҳеч қим шак-шубҳа қилмайд.

Ўзбекистоннинг НАТОнинг «Тинчлик йўлидаги ҳамкорлик» дастурида, Европа кенгаши ва ЕХТТ фаолиятида фаол ишти-рок этиши унинг миллий хавфсизлиги манфаатларига тўлиқ жаов беради. АҚШ, Фарбий Европадаги бошқа етакчи мамла-катлар билан маҳкам ўзаро алоқалар урнатishi Ўзбекистоннинг Шимолий Атлантика коллектив хавфсизлик тизимлари билан самарали ҳамкорлик қилишига ёрдам беради, бу эса, ўз на-вбатида, давлатимизнинг жаҳон ҳамжамияти ва жаҳон бозори тизимига интеграциялашуви учун шарт-шароит яратди.

Ўзбекистон Республикасининг ҳарбий-сиёсий хавфсизлиги масаласига келганда, бу хавфсизлик ҳарбий сиёсат ва мудо-фаа соҳаларида икки томонлама шартномалар тузиш йўли би-лан яратилган шартлар асосида таъминланмоғи лозим.

Рустам ЖУМАЕВ, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат ва жамият қурилиши Академиясининг сиёсий фанлар кафедраси мудири, сиёсий фанлар доктори

Даврни одамлар яратди. Келажакни ҳам. Одамлар қандай бўлса давр ҳам, келажак ҳам шундай. Ўзбекистоннинг XXI асрдаги қиёфаси, жаҳон цивилизациясидаги ўрни ҳозир ҳаётга кириб келаятган ёшларга, уларнинг маданий, маънавий интеллектуал лаёқатига бевосита боғлиқ, шубҳасиз. Шунинг учун ҳам республика Президентини ташаббуси билан 1997 йили Инсон манфаатлари йили деб эълон қилиниши асосида маданият ва интеллектуал салоҳияти юқори ёшларни тарбиялаб юзга етказиш, улар учун зарур шарт-шароитларни яратиб бериш асосий вазифа қилиб қўйилган. Чунки келгусида элни, юртни заковати, билими юқори шахслар бошқариши зарур, ана шундангина ҳозирги тангликлар бартараф этилиши, Ўзбекистон илгор давлатлар қаторидан муносиб урин эгаллаши мумкин. Мутафаккир бобоимиз Юсуф Хос Ҳожи айтагандай, «Заковат чироғидир, қоронғу туни билим бир зиёдир, еритгил сени»...

Мана турт йил бўлдики, Ўзбекистонда Республика мактаб ўқувчиларининг умумтаълим фанлари бўйича олимпиадаси ўтказилади. Олимпиаданинг мақсади ёшларни илм-фанга, дунёвий фанларни эгаллашга бўлган қизиқишини ошириш, улардан энг иқтидорлиларини таниб олиб олий ўқув юрларида билим олишнинг давом эттиришга қўллашдир.

— Олимпиада, — дейди унинг ташкилотчи ҳомиеси, Ўзбекистон таълим ва фан ҳодимлари қасаба уюшмаси Марказий Кумитасининг раиси, Ўзбекистон Миллий тикланиш демократик партияси Тошкент шаҳар ташкилотининг раиси Иброҳим Абдуғаниев, — синов майдони. Ёш

ларнинг илм-фан соҳасидаги лаёқатини, қизиқишини аниқлаш воситаси. Биз республиканинг турли вилоятлари ва Қорақалпоғистондан келган 300 га яқин

ди... Олимпиада илм-фаннинг 20 йуналиши бўйича ўтказилди. Ҳозирги иқтисодий қийинчиликлар ҳақида қанчалик гапирилмасин, ёшлар

манганлик Д. Солиҳов олимпиада ташкилотчиларига ўз миннатдорчилигини инглиз тилида изҳор қилганида ёнимда ўтирган Халқ таълими вазирлиги вакиллари,

ЗАКОВАТ ЗИЁСИ

Олимпиада иқтидорларни намоён қилди

мактаб ўқувчилари ва уларнинг ўқувчи-устозларига маданий-маърифий хизматлар курсатишни ўз устимизга олди. Улар бир ҳафта мобайнида Темурийлар тарихи давлат музейида, Низомий номидаги Тошкент Давлат педагогика институти ва Жаҳон тиллари университетиде бўлиб етакчи олимлар билан учрашди. Ҳамза театрида «Соҳибқирон» спектаклини томоша қилишди. Халқ таълими вазирлиги, Республика таълим Маркази билан биргаликда ёшларнинг замонавий билим соҳаларини эгаллашга қўллаш асосий вазифаси бўлиб қола-

қалбида илмга ташналик юқори. Гиждувонлик Н. Омонова француз тили мусобақасида белгиланган 75 бал урнига 100 бал олиб танлов ҳайъатининг тахсинига сазовор бўлди. Абдулла Қаҳҳорнинг «Синчалек» асаридеги Саидани эслатувчи, ўзи ушқунча бўлса ҳам ҳаракатлари дадил, билим олишга ташна бу қизчани яқиний анжуманда барча қарсақ чалиб олишди. Халқ таълими вазирлиги Н. Омонованинг ўқитувчи-устозини Ўзбекистонда хизмат қўрган таълим маорифи алоҳиси унвони билан тақдирлашга қарор қилди. На-

олимлар қузида фахр аралаш севинч ёшлари қалқиганини кўрдим.

— Мен ҳозирги ёшларимизга ҳавас қиламан, — деди Республика таълим Маркази директорининг муовини, Ўзбекистон Миллий тикланиш демократик партияси Марказий Хайъатининг аъзоси, тарих фанлари доктори, профессор К. Норматов. — Улар ўз тақдирини, келажакни яратишнинг кенг имкониятларига эга. Ақлол, ҳақиқат ҳақида қанчадан-қанча гапириларди, мана ақлол, мана ҳақиқат, кимсан, нимага қодирсан, курсат узингни!

Маънавият нима? Менимча, бу қомилликка интилишдир. Унинг уч шартли бордир. Тарбия, илм ва иймон-эътиқод.

Асли тарбия йбн Сино айтганидек, она қорнидан бошланур. Сўне уни аста секин улаштира борурлар. Болаеи иймон-эътиқод тарбия билан қирур. Илм эса, тарбия ва иймон-эътиқодни янада такомиллеса етказур. Бешиқдан қабрегача илм изла, демакда

келибсизлар-дан сўне, улар чиқиб кетишди. Хонаеи иккинчи ўғил болаалар билан кириб келди. Иккинчи келин бир пиёлаган чой қўйиб бериб, суяк овқат тортиб кетди. Эне кейин кенжа ўғил — Ҳахриддин оиласи билан кириб келди. Улар ҳам сурашиб бўлаеи, Исмом Хожо ота дуога қўл чўзд. Ҳарзаидларидан, келинларидан, небараларидан хурсанди-ғани, ҳаётдан мамнулиени айтди. Кенжа келин

ХОНАДОН ҲАЛОВАТИ—ЭРКАКНИНГ КАЙФИЯТИ

ана шунини тушунилуру. Одам болаеи борки, ула-ўлаеи-нича билмаганеида интилуру. Хатто кўз юмаётган чоғида улам илмини анелаб кетур.

Маънавиятнинг яхши тушунилуру керак. У одамни ИСОҲЕА айлантурувчи КОМИЛАҲҚДИР. Иқтисодий маънабият, соғлиқни сақлаш маънабияти, ахборот олиш ва қабул қилиш маънабияти ва ҳоказо каби туреа бўлувчилареа, сиз маънабият ичидеи илм билан маънабиятнинг қоринишуриб юборилганеи демок-чман. Инсоннинг тафраккурини очаганеи табиий франлардан ташқари, рўзгор илми, бозор илми, хунар илми — янаша илмлари борки, у ҳар бир кишининге ҳаётни давомда шаклланиб борур. Бунда ота-она, устоз ва шоғирд, ўқитувчи-ўқувчи, маҳалла жамоа таъсири камтаа бўлуру. Алар болаеи етарли тарбия бўлмасеи, у қандай иймон-эътиқодли бўлсин. Қандай илм ола билсин. Тарбиясиз бола иймонли бўладими ва у илм-хунар ўраганини ҳавас қиладими? Энди унинг қомилликка эришуви — маънабиятнинг ҳақида еап бўлиши мумкинми? Бас, шундай экан, тарбия, ИЙМОН ВА ИЛМҲАА интилури, уни қомиллик сари такомиллаштириб бориш маънабиятнинг асосини ташкил қиледи, деган хулосамиз бор.

Оилаеи ота моддий неъматини яратадиги. Оила қўрғонини, ориятини ҳимоя қиледи. Шу сабабдан отани «суянеи тоғин» деб қўриқлашадиганлар. Она эса, маънабиятнинг яратадиги. Эриге муомаладан тортиб, бола тарбияси, келган-кетган кишиге муомала, меҳмон кутуши, меҳмонлар бориш, қўни-қўшини, қириндош-уруғлар орасида борди-келди, меҳр-оқибат ишларини боғлаш, қиз чиқариш, ўғил уйлантириш булар бари — она — аёл измида. Бунинг рўзгор илми дейдилар. Бу аёловдан-аёловда ўғил келаятганеи, аёлнинг елкаеиға масъулият қилиб юклатилганеи бир САЛОҲИЯТДИР. Бу бозордан икки елкаеиға юк ортиб уйеа ташини, ё лой қорин ишорат солиш билан теише иш эмас. Бу АЁЛНИНГ ТИЛИ-ЗАБОНИ, ХУЛҚИ-АТВОРИ ВА ИЛМИ, ИЙМОН-ЭЪТИҚОДИ, яъни ҚОЗИЛА-КОМИЛАҲҚДИР билан бажариладиганеи ишлардир. Шунинг учун, жамият маънабиятининг асосини аёл маънабияти ташкил қиледи, десак муболага бўлмас. Не-не аёллар бор. Олий маълуоти ийқ, аммо маънабияти юксак, несаки улареа қомиллик ота-оналардан юккан. Рўзгор илмида улареа теише келадиганеи ийқ, муомалани, кишиге иззат-шукронини шундай ўрниге қўйдиларки, юртеа эне таниқли аёлнинг ҳам уиға ҳаваси келмай қолади ийқ. Энди унинг оиласиға, болаларига, рўзгорига қараб янада гурурнинг кетасан. Неаеки, ўзбек хонадони бу! Йиллар таломтудидан, турли мафкуравий бұхронлардан айни-маи, ўз иймон-эътиқодини эсон-омон олиб ўтеган хонадон бу!

Хайит арасида Исмом Хожо ота ва Малика ойи хонадонига тафавр этгани бориш, шулардек қўша-қўшиб, фарзандлар роҳатини қўриб юришини ҳавас қилдик. Бир ҳовлида уч келин. Биз ўтиреган меҳмонхонаға абвал камтаа ўғил Рустамдан хотини, болаалар билан кириб келишди. Саломлашиб-сўраш-ган, Малика ойи небараларининг номиини айтиб, бизеа таништирдилар. Келин чой қўйиб узатаеи, дастурхонға ессиқ сомалар тортиди. «Бунинг камтаа небаранеиз пиширди, доға», — деди Дилоромхон. «Хуш

ош тортиди. «Хуш келибсиз» дегя, болааларни эреаштириб чиқиб кетди.

Бу оилағаи тартиб, муомала, келинларнинг назорати, ўғилнинг отаға хисоб бериши, отанинге дуоға қўл очиши, меҳмонға қўрсатилаган иззат-шукрон, бари-бари ўрнал ололуиқ эди. Ўғиллар ота-онани иззат-шукронға сақлайди. Келинлар ҳам рўзгор илмининг Малика ойидан андоза олаеи чиқарлар. Абдулла Қодирийнинг «Ўтеган кунлар»и шу кунда ҳам неса ардоқли? Ана шундай миллий ўзленини сақлаб қолаеи хонадонлар тўғрйли эмасми, деб ўйлайман. Қани эиғи, ана шунанга оилаалар кўп бўлса!

Хонадон ҳаловати — бу эркинликни кайфияти, бу боланин кайфияти! Бу ҳаловатини улареа фақат аёл — Онаеиға бера олади. Шу ўринда қомусий билмеа эеа бўлеан раҳматли отанинге бир еапларини эслайман. Ёшлиқ пайтими, йишдан эиғи келсан эдим. Болаалар боғчада. Дағаси хизмат сафарига. Бу ўзим уч кишиге овқат пишириб ўтираламики, дегим-да, йўлдан иккита нон орасиға қабоб ола қолдим. Болааларни эиғи боғчадан олиб келсан эдимки, отам келиб қолдилар. Газеа дарров чой қўйдим. Болаалар отам билан ялашиб-юлақиб қўришаркан, бореи қабобни дастурхонға қўйдим. Лекин қўнғали тўлмади. Нимадир етишмаётгандай. Шу пайт ўзлареа еап бошладилар: «Болам, қўнчадан олиб келиб болааларға едирма, абвалла уларни тайёрлеа ўраетми қўйсан, иккинчидан рўзгориниға фойз-барақа бўлмайди, учинчидан, қозон осанеи, овқатнинг иси болааларнинг бурниға қиради, қўзи оч бўлмайди, меҳдаси тўк бўладиги».

Хеч шу еап эсимдан чиқмайди. Ўзимиз уиғи ўсеан хонадонимизни эслайман. Отам ишдан келишларига ҳовиллар супурилеан, сувар сепилган, ҳаммаёқ саранжом-сариништа бўларди. Кечки юмушлардан қутулганеи, онамиз тоза кийиниб олишни буюрардилар. «Анави райхонлардан дастурхон атрофиға қўйиб қўйинелар, аданеи райхон хидини яхши қўрадилар овқатеа ош қўқлардан баррасини теириб, райхон кертинелар» дегдилар. Ҳамма йиғилганеи, кечки овқат сузиларди. Отам лаеанеа қўл узатмаеунича, хеч ким қўл узатмасди. Овқатдан сўне отам дуоға қўл чўзар. Фотиҳаға дарчамиз қўл кўтариб турардик. «Омин»дан сўнеиға туришге руҳсат берилар, баъзан Қўрьон, ҳадислардан, рйбонт-хикойалардан қизгин суҳбат бошланиб кетарди. Уларда ота-она олдиғаеи фарзанднинг Вазираси, ҳалол билан харом, рост билан ёлгон, гуноҳ Ва саёб нима, шулар ҳақида еап бўларди. Гоҳида амакиларим оиласи билан, қўни-қўшинлар чиқиб, давра камтаа олинар, китобхонлик бошланарди. Эиғи билсам, хонадон ҳаловатини мен болалик давримдаеидек чуқур хис этмаган эканман. Арқуси, уйдаи еап бошка эди-ю, мактабдаи еап бошка эди. Мактабда иштиб билан гин қораларан, еўё Қўрьон хотин-қизларни камситар эди. Бунеа хотинлар фаромтидан сўне лаҳадни эркинликне лаҳатидан икки энлик чуқур қилиб қазилиб қўйилди, деган мисол қўрсатилар эди. Эиғи билсам, бу ҳам аслида аёл жасадин қабрга ҳам эъозлаш, асраш ҳақида экан-ку! Гумроҳ банда атеизмеа ишониб, отам айтганеи шиллоға теише еапларини қўпни ма-

Юртимизга илмни, илгор давлатлар олимлари, мутахассислари, сиёсатчилари билан дадил баҳслаша оладиган кишилар зарур. Хукуматимиз ҳамма сарф-харажатга тайёр. Бозор иқтисодига утган чет мамлакатларнинг барчасида олий маълумот олиш пуллик, бизда унинг 80 фоизи, Бепул. Мана, гамхурлик! Шу йил эса Халқ таълими вазирлиги «Умид» жамғармаси билан биргаликда мусобақа-танлов ўтказиб 200 ёшчи чет элларда билим олишга юборишни мўлжалламакда. Бу мусобақада ҳозир турли вилоятлар ва Қорақалпоғистон Республикасидан келган 1700 талаба куч синашмокда. Шу кунларда эса 700 та юртимиз ёшлари Туркия, Олмония, АҚШ, Франция, Корея каби илгор давлатлар ўқув юрларида таълим олаётти. Уларнинг яшаши, ўқиши, йўл сарф-харажатларини давлатимиз ўз устига олган. Миллий тикланиш демократик партиясининг ҳам мана шундай маданий-маърифий таълим-тарғибот ишларда иштироки муҳим аҳамиятга эга. И. Абдуғаниев раҳбарлик қилаётган Тошкент шаҳар партия ташкилоти ва Республика таълим ва фан қасаба уюшмаси Марказий Кумитаси олимпиада тadbirlapига ҳоимийлик қилгани ибратли мисол бўлади. Мана шундай турли ҳамкорлик йўлларини излашимиз зарур.

Олимпиада 53 та ешга республикаимиз олий ўқув юрларига бесинов кириш ҳуқуқини — Президент қаролатномасини (грантини) берди.

Халқ таълими вазири Ж. Г. Уйлошев яқуний ййғилишда ёшларга қафолатнома ва совғаларини топширар экан, деди: — Сизлар узоқ синовлардан ўтиб олимпиада яқуний босқичига етиб

келгансизлар. Сизларни ҳар бирингизни голиб деб шарфласак арзийди. Энг асосийи шундаки, республикаимиз ёшлари узининг билим олишга, илм-фан чўққиларини эгаллашга тайёр эканлигини курсатди. Келгусида бирингиз юрист, бирингиз тилшунос, яна бирингиз сиёсатчи бўласизлар. Республикаимиз келажак эса сизлар орқали барпо этилади. Олимпиада яқунлари юртимиз лаёқатли ёшларга тула эканлигини курсатди, давлатимиз келажакни сизлардек ҳар томонлама иқтидорли кишилар қуради, биз бундан фарланамиз.

Олимпиадани ташкил қилиш ва ўтказишда жойлардаги партия ташкилотларимиз, уларнинг фаоллари бўлган ўқитувчилар, олимлар, маданият ҳодимлари ҳам иштирок этди. Бизнинг фикримизча, Инсон манфаатлари дастурдаги тadbirlapини амалга оширишда кенг иштирок қилиш партия ташкилотларимизнинг ҳам вазифаси қисобланади. Бу борада Тошкент шаҳар партия ташкилотини махсус режалар ишлаб чиққан. Уларда мавжуд қўлардан, салоҳиятдан биргаликда, уюшган ҳолда фойдаланиш назарда тутилади. Бугун турли жамоат ташкилотлари, жамғармалар, фондлар, уюшмалар юзга келадиган бир пайтда мавжуд қўл ва имкониятлардан ушшоқлиқ билан фойдаланиш талаб этилади. Партиявий мақсадларимиз умумийлиги тараккетта хизмат қилиш бўлгани учун эл, юрт, халқ фаровонлиги ва маънавий-маданий камолотиға йўналтирилган барча тadbirlapларда иштирок этиш, фаоллар ташаббуси билан уларни тўлдир-иш, бойитиш кун тартибидеги вазифаларимиз ҳисобланади.

**В. АЛИМАСОВ,
«ИТ» газетасининг
жамоатчи мухбири**

ОЛИМПИАДА ГОЛИБЛАРИ НИМА ДЕЙДИ:

Нозиматхон ОМОНОВА (Бухоро вилояти Гиждувон туманидаги 3-иқтидорли болалар ипперият-мактаби XI синф ўқувчиси):

— Катта шаҳар марказидаги ҳамма шароитларга эга бўлган мактабда эмас, Гиждувондаги 3-иқтидорли болалар мактаб-интернатида ўқийман. Голиб бўлишимга биринчи сабаб ўқитувчим Саиджон Раҳмоновдек филодий ва билимдон инсондан таълим олдик. Саиджон ака 1973 йилда Тошкент чет тиллари институтини тамомлаган ва шу даврга қалар у кишининг 18 ўқувчиси республика олимпиадаларида голиб чиқилган Олимпиадаларга тайёрланаркан, Ўзбекистонда напир этилган дарслик-қўлланмаларигаиға сўниб қолмадик, балки чет элларда чиққан китоблар, хусусан, Франция мактаблари учун чиқарилган қўлланмалар, дарсликларини ҳам кунт билан қўздан кечирдик. Бунинг устига ота-онамдан ҳам куп нарсаларни ўрганмоқдаман. Дадан Музроб Аминов физика ўқитувчиси, онам Комида Отаева география фани мутахассиси. Ростини айтсам, республикаимизнинг олий ўқув юртиларини бирита қиришга йўлланма олганимдан хурсандиман. Мен шу кунни орзу қилганман. Худо хоҳласа, Жаҳон тиллари институтининг француз тили бўлимида ўқиб, француз тилидан таржомон бўлмоқчиман. Урни келганда, айтмай, ўқувчиларга катта шароитлар яратиб, уларнинг ўқиб-ўсиши учун гамхурлик қилаётган Республика Президентини Ислом Каримовдан чин қалбимиздан миннатдоримиз. Ёшларга билириляётган ишон-жуда улуғ. Биз уни астойдил оқлаш учун меҳнат қиламиз.

Иномжон ИНОМЖОНОВ (Фаргона вилояти Сўх туманидаги 1-иқтидорли болалар лицейи ўқувчиси):

— 1994 йилдан буен туман ва вилоят бўйича ўтказиляётган олимпиадаларда мунтазам қатнашиб келаман. Бунда албатта ўқитувчим Сарвар Эрназаровнинг ҳиссаси катта. Биз ўқитувчим билан махсус кун тартиби тузиб олганмиз. Ана шу тартиб асосида иш олиб борамиз.

Тўғрйлиб ТОҲИРОВ (Хоразм вилояти ўзбек-турк лицейи ўқувчиси):

— Ёлпичимдан математикаға жуда қизиқаман. Ёлимиздан Хоразмий каби риезиеччилар чиққани бежиз эмас. Билимларимиз мунтазам кентайиб боришда ўқитувчи-устозларимизнинг хизматлари бекиес. Бизни улар тарбияляяшати, улар қизиқтиришати.

Аъзамжон ДАДАХОНОВ (Наманган шаҳар ўзбек-турк лицейи ўқувчиси):

— Албатта, голиблик ўз-ўзидан бўлмайди. Кунт, ихтос билан узоқ тайёрларлик қириш керак. Бунга маълум даражада мактаб, халқ таълими бўлимлари шароит тўғдиришди. Репетиторлар тайинлаш, адабиятлар топиш, қўшимча дарслар уюштириш, умуман, керакли шароит яратиб ўз-ўзидан бўлмайди. Вилоятимиздан келган 19 ўқувчилан унга яқини олий ўқув юртиларига қиришга йўлланма ошдилар. Мен эса ўзбек тили ва адабиети фанидан қатнашиб 80 бал олдим. Бунда ўқитувчим Обиджон Каримовнинг ҳам ҳиссаси катта. Олимпиадалар бизни илмини эгаллаш йўлида заҳмат чекишга ўргатади.

ЖАМОАТЧИ МУХБИРИМИЗ ЭСКАРТМАСИ:
Умуман, «Олимпиада-97»да 245 та XI синф ўқувчилари қатнашди. Шулардан учтаси қорақалпоқ тили ва адабиети бўйича Қорақалпоғистон Республикасида ўтказилган олимпиада голиб бўлиб келди ва туғридан-туғри имтиёзли диплом олди. Ўзбекистон Республикаси бўйича 53 та голиб чиқди. Улардан 22 таси қизлар. Голиблар орасида ўзбеклар, қорақалпоқлар, тожиклар, руслар, қозоқлар ва бошқа миллат вакиллари бор.

яна бир тоифа борки, улар ҳали ёлгон билан ростнинг, харом билан ҳалоланин, тўғрилик билан эриликнинг оро йўлига ҳайрон қолганлар. Бошқа бир тоифа ўзини бозорға урган. Улар орасида ўқитувчи, тарбиячи, врач ва бошқа олий маълумотлиларни кўп учратиш мумкин. Буларнинг бир гуруҳи оилаеи етишмовчилик тўғрйли моддий таъминотини бутлайман деб шу йўлаеи тушеган. Бир гуруҳи эса нафрс бандаси. Ўзини маданиятчи, замонавий қилиб, соч кестириб, ишим қийиб, мода кетидан қуйиб «сеган мен қоламанми» деб, босеган қадамгеа хисоб бермай ҳаёт еирдобига телбаларча сўзиб юрибди. Тўртинчи тоифа эса бир хил кун кечирувчи, қорни тўқ, усти бут, кун ўтса бўлди, дегувчилардир. Уларнинг савиласи ҳам бир хил. Ойнаи жаҳонда қўранлар, радиода эшитсанлар, китоб-газет, журнал қўларигаеи тушса ўқийди, хуши келса. Булар жамиятда нима бўляпти, жамиятгеа ўзи нима беряпти, уйлаб ҳам қўрмайди. Яъни тайёрлеа ўраеанеи, боқимандалар. Ҳўш, шу тўрт тоифадан қайси бири кўп, қайси биригеа ишонса бўладу? Менимча, биринчи тоифа — фозила-қомила аёллар тоифасиға кўпроқ суямоқ даркор. Арқуси, улар оэчиликни ташкил қиледи. Йлоҳим буларнинг сарфи қўпайсин. Ора йўлда туреган ээилинамо, фаол, меҳнакаш аёлларни маънабият ишларига кўпроқ тортиш керак. Улар тўғри йўлни белейлаб оладиганеи пайт келди. Бозор аёллари билан эса ўзлеа хоё еиғишмоқ керак. Улар орасида нафрс бандалари ҳавфла. Ўттиз-қирқ билан сўне бу тоифадан жамиятгеа қандай аълоқ қолади. Китоб ўқимайдиганеи, мактабини ташлаб кетганеи, ўзини бозорға уриб, қандай йўл билан бўлмасин пул топишгеа киришсанеи, харом-харошининг фарқгеа бормаётганеи болаалар мана шундай оилааларға униб-ўеастилар. Улар Ватан олдиғаи бурчини хис қилмайдилар, муस्ताқиллик нашидасини суришдан бебахралар. Хатто еиғишмоқ ориятини йўқотиб қўйганлар. Миллат гурурини уйлаш бундайларнинг етти ухлаб тушигеа ҳам қирмайди. Жиноятчи аёллар ва болаалар асосан ана шу тоифада кўп учрайди. Улареа на танбех, на изза таъсир қиледи. Сон жиҳатдан эне кўп тоифа — боқимандалардир. Улар давлатдан ўз манфаатлари учун неки бўаса, ҳақларини кетказишмайди. Лекин давлат, жамият учун совуқ сувеа ҳам қўлларини уришмайди. Ашаддий ҳудуд, лоқайб, депсанг болаалар ана шу тоифада туғиледи, камтаа бўлади Ва улар ҳам жамиятда шу алфозда яшай бошлайдилар. Ҳўш, нима қилмоқ керак? Аҳолининг ана шу қатлами орасиға кўпроқ кирмоқ, уларнинг мудрок қалоларини уйғотмоқ, гафлатда етишларига барҳам бермоқ керак. Бунинг учун маҳалланингеа ўзига хунармандлик устакхоналари, кичик қорхоналар ташкил этмоқ керак. Ҳар бир маҳаллаға маънабият маркази ташкил этилиб, унинг нури ҳар бир оилаға кириб боришгеа эришмоқ даркор. Марказ раҳбарлар маош олиб ишлайдиган бўлиш лозим, токи у ўз ишигеа маъсулият билан ёиғишсин. Бу жуда заҳматли иш, аммо жамиятгеа соғлом аёлов беришдек масъулиятини ҳозир елкамизгеа олаган эканмиз, уни кечиктириб бўлмайди. Бунинг кечиктириш тўғрйли аёлни ҳомилиси ила нобуд қилмоқ билан баробардир.

Қутби НОСИР қизи

ОДАМИЙЛИК САБОФИ

Эллигинчи йилларда Собир Абдулланнинг «Тоҳир ва Зухра» драмаси жуда машҳур бўлиб кетди. Асарни нафақат Ўзбекистондаги, балки қўшни республикалардаги ижодий жамоалар ҳам сахнага олиб чиқишга орзуланиб эдилар.

Уш театри ҳам «Тоҳир ва Зухра»ни қўймоқчи бўлди. Собир Абдулла тез-тез ижодкорлар ҳузурида бўлиб маслаҳатлар берди. Асарнинг кўрик-томошаси муваффақият-ли ўтди. Мустахассис томошабинлар бош ролни ижро этган Тоҳижон Ҳасанованинг истеъдодиға юксак баҳо бердилар (Тоҳижон Ҳасанова ҳозир Қирғизистон халқ артисти, саксон ёшда, Андижонда яшайди). «Тоҳир ва Зухра» кунора сахнада намойиш этилиб, театр доимо мухлислар билан гавжум бўлаверди.

Бир кун Собир Абдулла калам ҳақини олиш мақсадида Ушга ташриф буюрди. Сўнгра ўз асарини қайтадан томоша қилди. Шу асно бир нарсадан ажабланди: сахнада Тоҳижон Ҳасанова кўринмади.

— Тоҳижон қани? — деб сўради театр раҳбарларидан. — Бир ҳафта бўлди, сал товлари йўқроқ, — дейишди бунга жаваб.

Шу кун Собир Абдулла олган калам ҳақининг ҳаммасига бозор қилдири. Кейин кўпчиликини эргаштириб Тоҳижон Ҳасановани йўқлаб борди.

— Гонорардан ўзингизга бир тийин ҳам қолмади-я, — дейишди баъзилар унинг ҳимматида хайратга тушиб. Шоир индамади. Шу топда у асари сахна юзини кўраётгандай мамнун эди. Лекин бу иши билан ўзгаларга ода-мийликдан сабоқ бораётганини ўзи ҳам билмас эди...

ОНАГА ҲУРМАТ

Комилжон Ҳақимов фақат истеъдодли доирачигина эмас, айна чоғда рубобчи сайратадиган, қўшиқни қойиллатиб ижро этадиган улкан санъаткор ҳамдир. Бундан ташқари ўта кўнгличан, самимий инсондир.

Бир сафар Андижоннинг «Дўстлик» маҳалласида ўтказилган тадбирда дил-дилдан берилиб хизмат қилди. Бироқ қўш қорайтган неғадир бетоқатлана бошлади. Издиҳом тугашини сабрисизлик билан кутди. Шу пайт кутилмаганда хийла вақтдан бери қўришмаган дўсти келиб қолди-ю, уни қистовга олди: — Комилжон, келинг, қўришганимиз учун бир отамлашайлик...

— Йўқ, йўқ, — деди Комилжон рад этиб. — Нариги кўчада онам яшайди. Уч кун бўлди кўрмаганимга. Онаминг маҳалласига келиб дийдорлашмай кетсам, яхши эмас. — Атиги бир ҳўплам. — Дўсти уни яна зўрлай бошлади. — Кўз ёшидай қилиб қўяман. Ахир жуда соғинтирдигиз-ку. Комилжон ноилоҳ қолди, ўша «атиги бир ҳўплам»ни ичишга мажбур бўлди. Кейин қайтадан ўртага чиқиб қўлига рубоб олди-да, қўшиқ бошлади. Тарқаётганлар яна давра олишди. Бу сафар у янада жўшқин, яна кўтаринки кайфиятда қўларди. Шом ўтиб, ҳуфтон бўлди ҳамки қўшиқ айтишдан тўхтамади. — Тугата қолинг энди. Ахир онангизни қўриб кетмоқчи эдингиз, — деди унинг бояги гапини эслаган дўсти ёнига бориб. — Боролмайман. Эртага келаман. — Нера? Нера ахдингиздан қайтдингиз? — Шу ёшга кириб онам ичганимни билмайди. Умримда бирор марта онаминг ҳузурига ичиб борманман. Дўсти соқов одамдай гарансиз қолди.

ГОЛИБЛАР

Фарғонача кураш бўйича мамлакат биринчилиги муСОБАқалари нихоСига етай деб қолган, финал даъвогарлари аниқланаётган эди. Томошабинларда андижонлик ака-укаларнинг беллашуви катта таассурот қолдирган, уларнинг бел олишини қўришга ишқибозлар саноксиз эди. Шунинг учунми ўйингоҳ суҳандони финалға даъвогарлар рўйхатини ўқийтиб, ака-укалар исмини айтганда гулдурас қарсақлар янгради.

Полвонлар сахнага кўтарилишди. Андижонлик билан фарғоналик, тошкентлик билан наманганлик... андижонлик ака эса укаси билан беллашадиган бўлиб қолди. «Ие, роса қизик томоша-ю, — дейишди ишқибозлар. — Қандок бўларкин. Укаси чапдастроқ эди. Бир силташда акасининг курагини ер тишларди». «Рост айтасиз, укаси бақувватроқ, полвонларнинг зўриям ўша».

Нихоят кутилган дамлар келди. Сахнага виқор билан ака чиқди. Чиқиши билан ҳақам голиб сифатида унинг қўлини кўтарди.

— Ие, курашмасдан-а. Бу ёғи янада қизик бўлди-ку, — гала-говур кўтаришди ишқибозлар. Сўнг бирдан жимиб қолишди. Лекин сукунат узок давом этмади. Бирдан яна гулдурас қарсақ янгради. Бу олқиш кураш акаға бўлган хурмати учун эди. У: «акамга қарши кураш тушолмайман. Ёнгилганим маъқул», — дебди.

ОТА

Аширмат қўзи илинар-илинмас қўчиб уйғонди. Ён қўшнисини Ҳамид тоғаникидан туянинг ўқирганига ўхшаш товуш келди.

— Ётинг, — деди кампири Буюйша. — Исмоил яна тўполон қияпти. Ичиб келибди шекилли, отасига қўл кўтарди-ёв. — Мен чиқай бўлмас, тагин Ҳамидвойни майиб қиб қўямасин.

— Йўқ. Бир кадам ҳам жилмайсиз. Отасини урган сизга қўл кўтармайди деб бўладими? Қўшни ҳовлидаги тўполон тугаса ҳам Аширматнинг безовталиги босилмади. Тонг отгунча мижа қокмади, қўшинисини ўйлади. Бомдодга азон айтилган, ўрнидан тура солиб Ҳамид тоғаникига ошқиди.

Кўча эшик лағг очик. Киварешдаги электр чироқ ёниқ. Ҳамид тоға айовнда қиблага қараб тиз тушганча, қўлини дуоға очган бўйи қимир этмай ўтирибди. Аширмат охиСТА айвонга яқинлашди. Ҳамид тоға овоз чиқариб дуо қилмоқда эди.

— Эй, парвардигори олам, шу бетавдиф ўғлимга инсоф ато қил, келажагини нури қил, бахтини бер...

Аширмат томоқ қирди. Ҳамид тоға ўғрилиб қаради-ю, шошилиб ўрнидан турди. — Узр, ҳалақит бердим чоғи, — деди Аширмат иккиланиб. Кейин тутила-тутила дилидагини тилига чиқарди: «Кечаси ўғлингиз... Сиз бўлса, нукул уни алкаб дуо қияласиз»... — Фахмлабсиз-а! Мен оламдан ўтиб ўғлимнинг иши юришмаса, нон деб тишлагани кесак бўлиб қисса, одамлар «Отасининг қарғиши урган» деган иснодга қолмасин дейманда. Ахир ота қарғиши ўқ...

Аширмат индамай орқага қайтди. Ҳаёлида «Ота, барибир ота-да» деган фикр чарх урарди.

Муқимжон НИЁЗОВ

XX аср бошларида ва ҳозир кенг истеъмолда бўлган жажон ёзувларидан инглиз, француз, яҳудий, грек, хитой, славян, лотин, хинд, арман, синд, грузин, япон, мўғул алфавитлари берилиб, ўқилиш йўллари тушунтирилади. Уларнинг барчасини Исҳоқхон ўз қўли билан битиб кўрсатади.

Тадқиқотчи асарнинг 120-, 121-, 122-саҳифаларида мўғул хати ва хатти уйғурий ҳақида маълумот бера-кан, мўғулларнинг Марказий Осиёдаги, жумладан, Фарғона водийсидаги ҳукмронлиги даврида уларнинг баъзи урф-одатлари, маҳаллий халқ ҳаётига ўтиб, ҳанузгача сақланиб келаётганлигини таъкидлайди:

«Мангул, қалмоқ бир жамоа исми бўлиб, авлоди Жунгория мажусиларига хос бир исмдурки, улар неча қабиладурлар қар қабила алоҳида бир ҳукумат бўлуб, уларни энг муқаддас эътиқод қилган ерлари Тибетдир.

Бизни Туркистон музофотида улар бўлуб, ҳукумат уларда бўлган эди. Алҳол ҳам нишонлари муоянаду. Чунончи, Фарғона музофотида ҳам неча ерда Мўғул кўргони деб атарлар, шул мўғул, қалмоқ масканларидур ҳам расми оинларидан бизга ёднома! Келинга ўт ёқиб айлантурмак, Сафар қочди, Олос-олос, мазорга чироқ қўймоқ, мазорга жон сўймоқ ва қон чиқармоқ, бетобни бошидан ўт айлантириб, пешонасига қон суртмоқ, яна неча-неча ишлар ҳам қалмоқ, мажусий одатидурки, бизга қолди».

Асарнинг 32-, 33-, 34-саҳифаларида чоризм истило-сидан сўнг Туркистонда фан ва маданият бирмунча ривожлангани ҳамда рус илм-фанининг тараққиёти тўғрисида фикр юритилади.

Маърифатпарвар олим замондошларига рус тили, фан ва маданиятини тарғиб қилди ҳамда уларга амалий ёрдам кўрсатиб араб, форс, турк, ўзбек, хинд ва рус тилларини ўз ичига олган «Луғатий ситти ал-сина» китобини яратди. Бу китоб 1901 йили Тошкентда Илин типографиясида босмадан чиқди. Маърифатпарварлик руҳи билан йўғрилган «Жомеъул хутут» эса 1912 йили Наманганда, Ибратнинг ўзи ташкил қилган «Матбааи Исҳоқия» босмаҳонасида нашр этилади. Бу иш ўзбек матбаачилиги тарихида нодир воқеага айланади. Ибратнинг замондоши Хусайн Мақаев «Жомеъул хутут»нинг тарихий аҳамиятини юксак баҳолаб, «Нафис санъат ҳисобланган энг эски ёзув ва хатларни бизга бир умрлик ёдгорлик сифатида қолдиргувчи бу китобнинг Туркистонда нашр қилиниши биз учун бир шарафдир», деб қайд қилиб ўтади.

Ахмадхон УБАЙДУЛЛАЕВ, «Олтин мерос» халқаро хайрия жамғармасининг Наманган вилояти бўлими раисининг ўринбосари, «Мерос» маркази директори

«ЖОМЕЪУЛ ХУТУТ» — НОДИР АСАР

муддао бўлиб ва ҳам миллатимизга ягона бир тарих қолдирмоқ қасдидан ва ҳам олама бир асар қолдирмоқ ният этуб, бу мисраъ мужиби

Асардурки, оламаг ўлғай нишон, Киши беасардур кетар бенишон.

мазмунига арбоби фаҳм ва арбоби фазлу камолларга манзур қилиб, миллатга нишон қолдуруб ҳам миллатимиз лисони (тили) туркий учун турки илан сартия халқини нафъи олмаки муддао бўлуб, равшан туркий қилинди ва жамъи хатларга жомеъе учун «Жомеъул хутут» тасмия эдуб ўз хатимиз ва ўз тилимиз ва ўз матбаамизга таъби қилмоқ мақсад бўлуб ахли зақоларга пешкаш қилдим. Хатосига афв умид этилув».

Кўриниб турибдики, Исҳоқхон кўплаб ёзувларни ва тилларни чет элларга сафари даврида ўрганган, жумладан, Бомбайда яшаган вақтида араб, форс, инглиз, хинд, урду тилларини янада пухта ўзлаштирган.

Асарда араб ёзувининг 30 дан ортиқ тури, уларнинг ҳазилу усули, бир-биридан фарқи, ихтиро қилиниши ҳақида маълумотлар келтирилади. Бу ёзувлар қадимги калдоний, набатий ёзувлари асосида пайдо бўлганлиги, улардан энг қўхнаси хатти қуфий эканлиги шарҳланади ва намуналар берилади. Бундан ташқари, энг қадимий санскрит, фикикий, яҳудий, юнон, уйғур, форсий, афлотуний хатларининг, руний, иероглифик, хитой ёзувларининг намуналари алфавит тартибиде келтирилиб, араб ёзувида қандай ўқилиши кўрсатилади, тарҳлари баён этилади. Худди шунингдек, XIX аср охири —

ЭСТРАДА ҚЎШИҚЧИЛИГИ КЕРАКМИ?

60-70-йилларда Ўзбекистонда эстрада қўшиқчилиги оёқга тура бошлади. Бир қатор эстрада хонандалари — Ботир Зокиров, Луиза Зокирова, Навфал Зокиров, Юнус Тўраев, Раъно Шарипова ва бошқалар ўзбек эстрада санъатининг ривожланишига ўз хиссаларини қўшиб, янги қўшиқларни янги услубда, яъни эстрада услубида ижро эта бошладилар. Эстрада-симфоник оркестри тузилди, «Ялла», «Наво», «Садо» каби вокал-чолғу дасталари дунёга келди. Бу мисоллар куни кеча уюштирилган давра суҳбатига қайд қилинди. Суҳбатда яна эстрада қўшиқчилигининг бугунги кундаги аҳоли, унинг муаммолари тўғрисида ҳам сўз юритилди. Бош вазир ўринбосари Алишер Азизжўжаев суҳбат бошида иштирокчиларни очик мулоқатга чақириб, ўз дардларини, тақлифларини айтишга даъват қилди. Суҳбатда бир қатор бастакор ва шоирлар, таниқли қўшиқчилар ва эстрада гуруҳларининг аъзолари қатнашдилар. Маълум бўлдики, бугунги кунда эстрада қўшиқчилиги жиддий эътиборга муҳтож. Замонавий овоз ёзиш студияларини ташкил қилиш, шоир, бастакор ва қўшиқчи ҳамкорлигида янги қўшиқлар яратиш, компакт кассеталар тарғиботини йўлга қўйиш каби муаммолар шулар жумласидандир. Таниқли шоир Мухаммад Юсуф айрим қўшиқлар матнини жиддий танқид қилди. Бастакор Алишер Икромов ёш қўшиқчиларнинг профессионал тайёргарлиги ҳақида гапириб ўтди.

Албатта, мазкур мақолада мен уч ярим соат давомида айтилган ҳамма гаплар тафсилотларини келтирмоқчи эмасман. Улар тўғрисида бошқа оммавий ахборот воситалари орқали хабарлар берилган. Мен қўпроқ айтилмай қолган гаплар устиде тўхтамоқчиман. «Миллий тикланиш» газетасининг мухлисларига маълумки, газета ҳозирги кунда ўз саҳифаларида берилаётган маънавий, адабий, санъат ҳақидаги мақолалари би-

Нодира ЗИЁХОНОВА куйламоқда

Эркакнинг ранги оқариб кетди. Пичоқни ўйнаб ўтирган ёш йигитни ҳайрон қолдириб, бир нарса деди-да, пайпаслаб таёғини олиб чойхонадан чиқди.

Атрофда ошхўрлар ҳазиллашиб ароқ тўла пиёлаларини бир-бирига узатишар, қаҳ-қаҳа авжида, фақат биргина нози неъмат тўла дастурхон атрофида ҳеч қим йўқ.

Ёшгина йигит ҳафсаласи пир бўлиб харажатни қоғоз халталарга жойларди...

Кўзи ожиз киши эса Жангоҳ боғи ичкарисида кўздан йўқолди.

У ўша 26-вагоннинг охириги йўловчиси эди.

ЯРАЛИ ХОТИРА

Бобомерос боғимиз мусодара қилинган, урушдан кейин етимхона, лагерлар ва уруш ногиронларига бўлиб берилган эди.

Уруш мажруҳлари ҳосил пишганда, извош ва бошқа ўз арваларида боғга чиқишар, ҳосил теришга кўмаклашар эдилар.

Бир кун кечқурун қуёш ботиб борар экан, боғларга қўлтиктаёқларда, гилдиракли оёқ тахтачаларда, ярим эмаклар бир неча ногирон чиқиб келишди. Улар боғ кўчани кесиб ўтган ариқ олдида ҳайрон бўлиб тўхташди. Уларнинг бири ариқдан ўтишга жазм этдию, сирғалиб кетиб йиқилди. Бошқа иккиси унга кўмаклашмоқчи бўлишар, лекин сира эпини қилишолмасди.

Қачонлардир Волга, Днепр ва Дунай дарёларини кечган азамат инсонлар мен каби ёш бола билан қилмайдиган ариқдан не қийинчиликлар би-

лан ўтиб, боғларга сингиб кетишди.

Бу аҳолини қўриб, юрагим орқамга тортди. Кимнингдир қўли елкамга тушиб, қаттиқ қисди. Отам келганини сезмай қолибман.

— Ўғлим! Эсингдан чиқарма, урушнинг паради бўлмайди. Кўрдингми, ҳаммиша эсингда тут...

Орадан йигирма йил ўтди. Телевизорда Францияда майдондан аравачаларда ўтаётган уруш инвалидларини кўрдим.

Инсониятга инсоф кирибди. Урушда ҳаммасини — орзу-хаваси, умиди бўлган оила, фарзанд, шон-шухрат, бойлиқни галабага бериб, ўзи ожизларча четда қолган номаълум инвалидларни эсладим. Зиёратга юз тутдим.

Боғлар аллақачон кесилиб ўрнига уйлар қурилган. Лекин ҳаёлимда уруш инвалидлари изи яшаётгандай...

Инвалидлар уйига боришга қарор қилдим. Эски Жувадан Себзорга кетишда Ғиштқўприқдан ўннга бурилиб, ҳозирги эски Жангоҳнинг чойхонасига очилган эшик олдиға келдим.

Инвалидлар уйи ўрнида бўш майдон, уюм тупроқларига бу ерда қачонлардир иморат бўлганини билдиради.

Майдонда бола етаклаб юрган йигитдан сўрадим:

— Бу ерда инвалидлар уйи бўларди.

— Йўғ-эй, бу ер устакхона шекилли.

Сухбатга оқ сочили қария қўшилди:

— Сиз айтган уй эскириб, бузилиб кетган. Уруш тамом бўлганига ахир қанча бўлди, биродар.

Оҳ, вақт шафқатсиз. Аммо хотира уруш яраларини унутмайди.

Ақбар ЮНУСОВ

Миллий Тикланиш
Муассис: Миллий тикланиш демократик партияси

Бош муҳаррир: Иброҳим ҒАҒУРОВ

Газета 136-рақам билан рўйхатдан ўтган.
Буюртма: Г — 0112.
Сотувда нархи эркин.
Ҳажми 2 босма табоқ.
Газета IBM компютерида терилди ва саҳифаланди.

Манзил: Тошкент-83, Матбуотчилар кўчаси — 32.
Телефон 33-50-18.
«Шарқ» нашриёт-матбаа консерни босмаҳонаси. Манзили: Тошкент шаҳри, Буюк Тўрон кўчаси, 41-уй
Навбатчи — Бектемир ПИРНАҒАСОВ